

DET KONGELIGE
KULTURDEPARTEMENT

Statsråden

Stortinget - Familie- og kulturkomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref

Vår ref

Dato

20/6378-

12. januar 2021

Svar vedrørende Dokument 8:75 S (2020-2021) om en nasjonal leselyststrategi

Jeg viser til representantforslaget fra stortingsrepresentantene Mona Fagerås, Karin Andersen og Freddy André Øvstegård om en nasjonal leselyststrategi. Representantene har fremmet følgende forslag:

1. Stortinget ber regjeringen fremme en strategi for lesing som inneholder langsiktige tiltak for å styrke engasjement og interesse for lesing i hele befolkningen. Strategien må inneholde tiltak for å styrke tilgangen på litteratur og legge til rette for lesefremmende tiltak i skole og på arbeidsplassen og andre relevante steder. Den må også inneholde forslag til kompetanseløft for å legge til rette for engasjement og motivasjon for lesing. Strategien må være økonomisk forpliktende og være et samarbeid mellom Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet.
2. Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en egen sak om skolebibliotek, der de kommer med forslag om å pålegge kommunene en plan for skolebibliotek som sikrer at alle barn har jevnlig tilgang, også på egen hånd, til et skolebibliotek med en fagutdannet bibliotekar.
3. Stortinget ber regjeringen legge frem en rapport om hvilke tiltak som har best effekt for å øke lesing og lesemotivasjon.

Regjeringen er opptatt av at hele befolkningen lærer å lese, og at det oppleves lesemotivasjon og leseglede. Å lære å lese handler om alt fra den aller første stavingen til å forstå kompliserte og sammensatte tekster. Å lære å lese betyr rett og slett å få mulighet til å delta i samfunnet. Leseevne og leselyst er en nøkkel til danning og refleksjon. Vi lever i et skriftsamfunn, vi møter skrift overalt, både i jobb og i fritid, og det krever gode leseferdigheter og leseengasjement. I skolen er lesing del av den faglige kompetansen og nødvendig for læring og faglig forståelse i alle fag.

Som representantene peker på, viser PISA 2018 at det finnes flere utfordringer når det gjelder norske elevers lesekompetanse. Regjeringen bekymrer seg også for de utfordringene som kommer fram i PISA-undersøkelsen, og vi er opptatt av å sikre at alle barn og unge får en god leseopplæring og leseutvikling gjennom hele opplæringsløpet.

Jeg har hentet innspill fra Kunnskapsdepartementet.

Forslag 1:

Langsiktige tiltak for å styrke engasjement og interesse for lesing i hele befolkningen er viktig. Over kulturbudsjettet legger regjeringen godt til rette for både produksjon og formidling av et mangfoldig litteraturtilbud. Innkjøpsordningene i Kulturrådet er avgjørende for produksjon av ny litteratur. Evalueringen av innkjøpsordningen, utført av Høgskolen i Volda 2020, viser at innkjøpsordningen er en rimelig og effektiv ordning som sikrer både å skape og spre litteratur. Regjeringen gir også tilskudd til flere organisasjoner som bidrar til leseglede og jobber langsiktig med formidling til ulike målgrupper over hele landet.

Høsten 2019 la regjeringen fram *Nasjonal bibliotekstrategi 2020 - 2023 Rom for demokrati og dannelse*. Strategien er helt sentral i arbeidet med å fremme lesing over hele landet. Strategien er senere forlenget fram til 2024 på grunn av pandemisituasjonen som oppsto i mars i fjor. Strategien slår fast at:

Litteraturen og lesingen står historisk sterkt, men utfordres kontinuerlig av andre underholdningsformer og nye plattformer. Dette gjør ikke bibliotekene mindre viktige. Litteratur, lesing og tilgang til kunnskap er minst like viktig i det samfunnet vi lever i nå. Tilgang til kunnskap er en forutsetning for å delta i samfunnslivet, og det motvirker ulikheter i befolkningen.

Gjennom denne strategien vil regjeringen bidra til å utvikle bibliotekene som synlige institusjoner i kommuner, skoler og læringsinstitusjoner. Det er et uttalt mål at bibliotekene skal nå nye brukere med litteratur og lesing, legge til rette for kunnskapsformidling og at bibliotekenes digitale samlinger skal økes. Regjeringen vil gjennom strategiske grep bidra til at bibliotekene og bibliotekarene skal nå frem til flere, også de som ikke selv oppsøker biblioteklokalet. I strategien sies videre at:

Biblioteket må tilby sine tjenester utenfor bibliotekrommet. Lesingen, litteraturen og biblioteket skal synliggjøres på arenaer der det er mulig å nå de gruppene som ikke leser eller bruker bibliotekets tjenester.

For å oppnå dette vil Nasjonalbiblioteket årlig lyse ut midler til aktiv formidling, slik at folkebibliotek og fylkesbibliotek i hele landet kan skape gode tiltak for å styrke lesingen og øke utlånet av fysisk og digitalt materiale fra samlingene. Dette vil skje i hele strategiperioden. Første runde med fordeling av prosjektmidler fant sted høsten 2020 og gjelder for 2021. I denne runden ble det fordelt 15,5 millioner kroner til over 100 formidlingstiltak i norske folkebibliotek. Dette omfatter formidlingstiltak i over halvparten av landets kommuner. Mange av formidlingstiltakene innebærer at folkebiblioteket skal samarbeide med skoler og barnehager. Mange legger også opp til samarbeid med institusjoner, foreninger eller arbeidsplasser i kommunen eller tilstedeværelse på eksterne arrangement og etablere lesegrupper for unge eller voksne. Nasjonalbiblioteket forvalter utviklingsmidler for å nå målene i strategien på til sammen 48,5 mill. kroner (i spillemidler).

At folkebibliotek oppleves som viktige kulturinstitusjoner i Norge, henger sammen med den sterke stillingen som litteratur og lesing har i befolkningen. Prosentdelen av befolkningen som leser bøker, holder seg på et høyt nivå til tross for at konkurransen om tidsbruken til folk øker. Leserundersøkelsen 2020, gjennomført av Ipsos MMI på vegne av Forleggerforeningen og Bokhandlerforeningen, viser likevel at gjennomsnittlig antall leste bøker har gått ned i aldersgruppene 16-24 år og 25-39 år. Derfor trengs det fornyet innsats for å fremme leseevne og lese lyst, ikke minst blant unge. Regjeringen satser på litteratur og bibliotek for barn og unge, blant annet ved å styrke barne- og ungdomsbokforskningen og støtte etableringen av et norsk masterprogram i barne- og ungdomslitterær skrivekunst i regi av Norsk barnebokinstitutt, jf. omtale i Prop. 1 S (2018–2019). Regjeringen har også besluttet å sette i gang et arbeid for å se på hvordan kulturpolitiske, men også kunnskapspolitiske og næringspolitiske mål på litteraturfeltet kan oppfylles enda bedre i fremtiden. Videre er de viktigste tiltakene i kulturbudsjettet som fremmer lesing og litteratur følgende:

- Norsk kulturfond – avsetninger til litteratur i 2020: 193 mill. kroner
- Norsk Forfattersentrum: 16, 9 mill. kroner. Formidler forfattere til arrangementer over hele landet
- Norsk barnebokinstitutt 12, 4 mill. kroner i 2020. Utdanner forfattere og bidrar til kunnskapsutvikling
- Det Norske Samlaget : 19, 8 mill. kroner. Gir ut litteratur på nynorsk
- Leser søker bok: 6,9 mill. kroner i 2020. Legger til rette for produksjon og formidling av tilrettelagt litteratur
- Foreningen !les: 4, 7 mill. kroner i 2020. Arbeider for litteraturformidling for alle grupper
- Litteraturhusene i Oslo, Bergen, Skien, Fredrikstad og Trondheim; tilsammen 11,4 mill. kroner – formidlingsarenaer og møteplasser for både barn og voksne

En annen viktig del av regjeringens kulturpolitiske satsing er Den kulturelle skolesekken (DKS). Den kulturelle skolesekken er en sentral arena for å formidle litteratur til alle barn og unge over hele landet. Kulturtanken (statlig fagetat som forvalter de statlige midlene til DKS-ordningen) samarbeider med fylkeskommunene og kommunene, og ulike fagmiljøer på regionalt og nasjonalt nivå om utvikling av DKS-ordningen og kunst- og kulturformidlingen til barn og unge innenfor ulike kunst- og kulturuttrykk. Innen litteraturfeltet har de valgt å prioritere tiltak som har kunnet bidra til nye og innovative samarbeid, å skape møteplasser samt å styrke visningsarenaen Komma. Regjeringen har i budsjettet for 2021 satt av 4 mill. kroner for å stimulere til nyproduksjon i DKS-ordningen, innenfor alle kunstuttrykk. Kulturtanken skal i sitt arbeid med å forvalte midlene sikre at det også skapes litteraturproduksjoner som kan vises i ordningen.

Fra Kunnskapsdepartementet:

Denne høsten fikk skolen nye læreplaner gjennom fagfornyelsen. I læreplanene er de fem grunnleggende ferdighetene, som ble innført med Kunnskapsløftet, tydeliggjort og prioritert. Lesing er en av disse fem ferdighetene. De nye læreplanene legger til rette for at elevene utvikler lesekompetansen sin gjennom hele opplæringsløpet, og både leseferdigheter, lesemotivasjon og det å lære å bruke biblioteket er vektlagt. Elevene skal lese både skjønnlitteratur og sakprosa, og de skal beherske ulike lesestrategier. De skal også lære å

reflektere kritisk over hva slags påvirkningskraft og troverdighet tekster har, og de skal lære å utvise kildekritikk.

Kompetanseutvikling og videreutdanning

God leseopplæring handler også om lærere som har god og oppdatert kompetanse på feltet. I 2020 ble det bevilget 1,54 milliarder kroner på å gi lærere i skolen tilbud om videreutdanning gjennom strategien *Kompetanse for kvalitet*. Disse midlene går til individuelle kompetansetiltak der lærere med støtte fra staten kan utvikle sin formelle kompetanse innenfor prioriterte fag og kompetanseområder. Norsk, norsk tegnspråk, samisk, matematikk og engelsk er særlig prioritert i perioden 2015-2025. Rundt 40 000 lærere har siden 2015 fått tilbud om videreutdanning, og høsten 2020 fikk om lag 6000 lærere tilbud innenfor denne strategien. Om lag 1400 av disse lærerne gjennomfører videreutdanning innenfor fag/fagområder som norsk, norsk tegnspråk, samisk, andrespråkspedagogikk, begynneropplæring og lesing og skrivning som grunnleggende ferdighet.

Regjeringen har i tillegg lagt til rette for en desentralisert ordning for kompetanseutvikling der lærere, skoleledere og skoleeiere har hovedrollen i arbeidet med å utvikle kvaliteten i skolen. Målet med ordningen er at den skal møte de lokale utfordringene mer treffsikkert enn generelle statlige tiltak og at alle skoler, kommuner og fylkeskommuner gjennom samarbeid med universitet og høyskoler skal ta ansvar for å drive kvalitetsutvikling lokalt. God kompetanseutvikling skal være forankret på skolenivå og skal bidra til å videreutvikle et profesjonelt læringsfellesskap blant lærere og skoleledere. Hovedprinsippet er at den statlige styringen skjer gjennom juridisk og økonomisk rammestyring - ikke gjennom statlige satsinger på ulike områder.

I 2020 ble det bevilget 230 mill. kroner til desentralisert ordning for kompetanseutvikling i grunnskole og videregående skole, og i statsbudsjettet for 2021 er bevilgningen videreført med om lag 260 mill. kroner. Disse midlene går i hovedsak til kollektivt baserte kompetansetiltak som rettet mot et samlet personale i skolen. Det er laget samarbeidsforum i alle fylker og disse vurderer hvordan midlene skal brukes for å nå de overordnede sektormålene. Rapportering fra Utdanningsdirektoratet viser at det er stor oppslutning om disse ordningene hos flertallet av aktørene. Det store flertallet av kommunene oppgir at alle eller de fleste skoler i kommunen gjennomfører kompetansetiltak finansiert gjennom de statlige midlene i desentralisert ordning. Tilbakemeldinger så langt tyder også på at de lokale vurderingene av behov stemmer godt overens med nasjonale vurderinger av kompetansebehov. Valg av kompetanseområder i de lokale tiltakene viser at tema som fagfornyelsen, læringsmiljø, digital kompetanse, ledelse og organisasjonsutvikling, inkludert analysekompetanse, og grunnleggende ferdigheter er tema som går igjen over hele landet. I Spørsmål til Skole-Norge våren 2020 svarer også 80 prosent av kommunene at analyser av behov for kompetansetiltak gjennomføres gjennom kollektive prosesser på skoler og i kommunene. Første delrapport i evaluering av ordningen kommer våren 2021.

I 2021 etableres det en felles tilskuddsordning for lokal kompetanseutvikling i barnehage og grunnopplæring som skal bidra til å koordinere og videreutvikle statens bidrag til det lokale arbeidet med kompetanseutvikling. Utdanningsdirektoratet jobber med å videreutvikle

støtteressurser som skal bidra til å avklare roller og oppgaver, sikre likeverdig utvikling av ordningene mellom fylkene, og støtte det lokale arbeidet med å analysere behov og identifisere tiltak for kompetanseutvikling. Statsforvaltningsembetene har også en sentral rolle i dette arbeidet i alle fylker, gjennom støtte til det lokale analysearbeidet og å stimulere til systematisk arbeid hos alle skoleeiere i landet.

Siden 2015 har også staten pilotert en ordning med lærerspesialister som skal bidra til å utnytte og videreutvikle kompetansen til dyktige lærere som kan drive faglig utvikling og få andre i personalet med seg i dette arbeidet. Man kan være lærerspesialist i 11 ulike områder og blant disse er norsk med særlig vekt på lese- og skriveopplæring og begynneropplæring. Vi har også etablert en egen lærerspesialistutdanning gjennom denne piloten, og universitet og høyskoler tilbyr lærerspesialistutdanning blant annet i begynneropplæring og i norsk. I begge disse studiene er leseopplæringen en sentral del.

Språkstrategien *Språkløyper* ble avsluttet i 2019, men nettressursene *Språkløyper.no*, som inneholder kompetanseutviklingspakker i språk, lesing og skriving, er fortsatt tilgjengelig selv om strategiperioden disse ble utviklet i, er over. Her er blant annet lesemotivasjon, kritisk lesing og skolebibliotek som pedagogisk ressurs en del av innholdet i kompetanseutviklingspakkene.

Det er altså lagt godt til rette for kompetanseutvikling innenfor temaet lesing, men vi er samtidig opptatt av å følge godt med på utviklingen i elevenes lesekompetanse og vurdere om det er behov for andre eller forsterkede tiltak på dette området.

Representantene viser til hvor viktig leselyst er for leseutviklingen. Regjeringene enig i at leselyst og leseglede er viktig for å utvikle gode leseferdigheter, og da språkstrategien *Språkløyper* ble avsluttet i 2019, ble midlene til lesestimulering videreført for 2020. I neste års statsbudsjett er det over kap. 226, post 21 satt av 4 mill. kroner til ordningen der private, frivillige og ideelle organisasjoner kan søke om tilskudd til lesestimuleringstiltak. Dette kommer ikke eksplisitt fram i Prop. 1 s, men ligger inne i disponeringsplanen for posten og er tydeliggjort i bl.a. spørsmål 51 fra Arbeiderpartiet om samlet innsats knyttet til leselyst.

Forslag 2:

Fra Kunnskapsdepartementet:

Undersøkelsen Spørsmål til skole-Norge fra våren 2020, viser at de fleste skoler som deltok i undersøkelsen har eget skolebibliotek. Det betyr at veldig mange elever har tilgang til bibliotek daglig, og det tror vi er en stor styrke. Biblioteket gir gode møter med all verdens litteratur og bidrar leselyst og leseglede. Skolebiblioteket kan også være en viktig samarbeidsarena og et sted for inkludering. For å bidra til å styrke skolebibliotekene har vi en tilskuddsordning der kommuner kan søke om støtte til å utvikle skolebibliotekenes arbeid med lesestimulering. I år er dette tilskuddet på 14,5 mill. kroner. Det følger av opplæringsloven at elevene skal ha tilgang til skolebibliotek. Departementet skal sende forslag til ny opplæringslov på høring før sommeren 2021, og i dette arbeidet vil reglene for

skolebibliotek bli gjennomgått. Arbeidet med ny lov er en oppfølging av opplæringslovutvalgets utredning i NOU 2019: 23.

Forslag 3:

Fra Kunnskapsdepartementet:

I den siste tiden har vi fått flere rapporter som har gitt oss mye kunnskap om leseopplæring og leseutvikling, blant annet den norske publikasjonen med resultater fra PISA 2018, PIRLS og Språkløyper. Framfor å bestille flere rapporter, ønsker vi heller å prioritere å se grundig på det kunnskapsgrunnlaget vi har og vurdere eventuelle nye tiltak ut fra dette.

Med hilsen

Abid Q. Raja